

Inventarisatie openbalkstempels van Nederland

Samengesteld door Cees Janssen, Nederlandse Academie voor Filatelie

Bijgewerkt tot en met 1 februari 2025

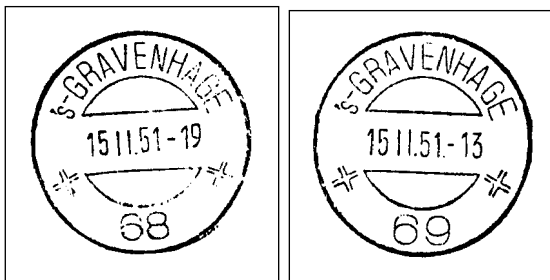
Voorwoord

In 2004 is begonnen met het samenstellen van een inventarisatie van de typenraderstempels van Nederland. De inventarisatie was ingedeeld conform de volgorde in de stempelboeken van het toenmalige Museum voor Communicatie en de daar aanwezige kopieën van de stempelkaarten. De oorspronkelijke stempelkaarten zijn niet meer aanwezig. Alle verstrekte typenraderstempels die afgedrukt waren op tijdsvolgorde zijn in de inventarisatie opgenomen, dus beginnende met de eventuele langebalkstempels, de kortebalkstempels en de openbalkstempels.

Op verzoek van diverse verzamelaars van stempelafdrukken is door Ot Louw (†) een splitsing aangebracht in de inventarisatie, bestaande uit drie delen: Inventarisatie langebalkstempels, kortebalkstempels en openbalkstempels.

Openbalkstempels vervaardigd door De Munt te Utrecht

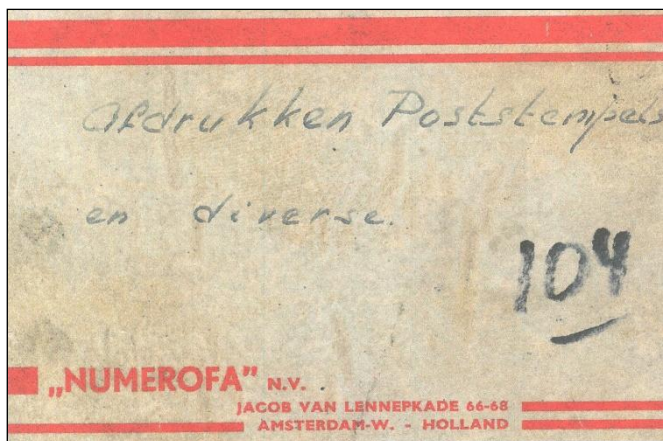
Ter vervanging van de kortebalkstempels werden vanaf februari 1951 stempels vervaardigd door De Munt te Utrecht met een zogenoemde 'open balk'. Het waren in eerste instantie proefstempels voor het hoofdpostkantoor 's-Gravenhage met de volgnummers 68 en 69.

De stempels voldeden aan de eisen die door de directie van het Staatsbedrijf der PTT waren gesteld en vanaf september 1951 werd begonnen met het vervangen van versleten langebalk- en kortebalkstempels door openbalkstempels. De stempels van De Munt worden gekenmerkt door het smalle lettertype dat is gebruikt en het meestal voorkomen van kruisen links en rechts naast de onderste lijn van de datumbalk.

Stempelfabriek 'NUMEROFA' n.v.

De stempelfabriek NUMEROFA NV was gevestigd te Amsterdam. De fabriek stond aan de Jacob van Lennepkade 66-68 in Amsterdam-West.

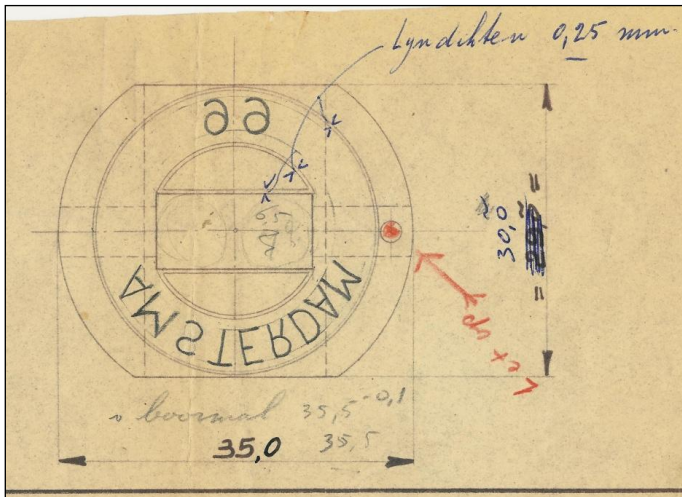

Eind 2005 werd bij toeval een stempelboek aangetroffen bij een verzamelaar. In het stempelboek, in de vorm van een blauw gelinieerd schrift met harde kaft, is een technische tekening opgenomen van een openbalkstempel AMSTERDAM 99.

Een afdruk van het stempel komt echter niet voor in het stempelboek. Het is dan ook niet duidelijk, wanneer het stempel werd afgeleverd en naar het postkantoor te Amsterdam werd gezonden.

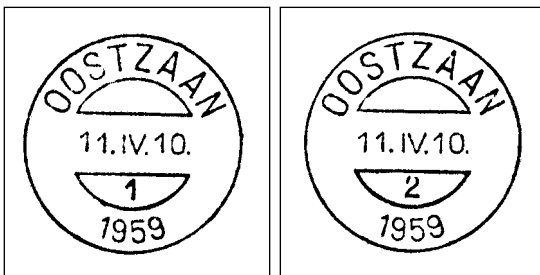
Het stempel werd gebruikt aan het *filatelieoket* en werd op 13 oktober 1966 afgekeurd vanwege de beschadigde horizontale binnenste balken. Het stempel werd vernietigd op 8 februari 1967. Een nieuw stempel met verend heft, geleverd door de fa. Braungardt (cilinderbalk stempel) werd verstrekt op 3 januari 1967. Van de cilinderbalkstempels is een aparte inventarisatie samengesteld.

Nast de openbalkstempels werden voor het Staatsbedrijf der PTT zogenoemde lakcassetten en kantoornaamstempels vervaardigd. Hiervan werden in het stempelboekje eveneens afdrucken aangebracht. Helaas komt in het stempelboek geen verder informatie voor over de productie van de openbalkstempels.

Numerofa stempels met los jaarkarakter

In maart 1959 werden twee openbalkstempels opgeleverd door de fa. Numerofa, waarbij de jaarkarakters, net als in de kortebalkstempels, jaarlijks vervangen moesten worden. Het waren stempels voor het hulppostkantoor Oostzaan met de volgnummers 1 en 2.

Deze twee stempels werden op 12 april 1959 in gebruik genomen en op 24 november 1969 vervangen door cilinderbalkstempels.

Punten in datumbalk

Tussen *dag* - *maand* - *jaar* en na *jaar* in het openbalkstempel zijn soms wel en soms geen punten aangebracht. De gebruikelijke werkwijze door De Munt was om alleen punten aan te brengen na *maand* en *jaar*. Voor Numerofa waren punten na *dag* en *maand* gebruikelijk en dus niet na *jaar*. Soms kwam het voor dat bij een reparatie de radertjes op een andere volgorde werden teruggeplaatst.

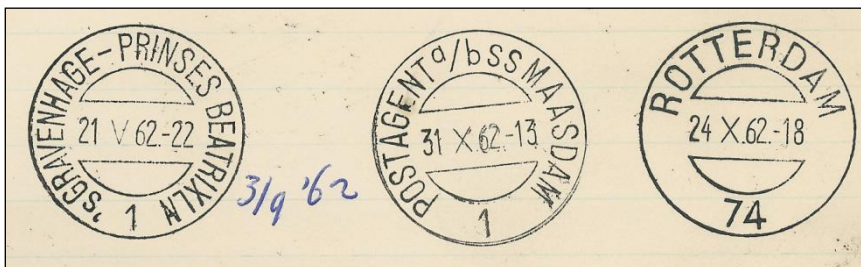
Afdrukken in het stempelboekje van Numerofa

De afdrukken in rood zonder datum en uur gegevens zijn afkomstig van hamerstempels. Soms werden afdrukken met blauwe stempelinkt aangebracht:

Doch meestal in zwarte stempelinkt:

Afdrukken van de stempels met kortere plaatsnamen

Bij kortere plaatsnamen werden door De Munt nog kruisen aangebracht in het segment waarin de plaatsnaam was opgenomen. Dit om te voorkomen, dat de 'blanco' segmenten snel zouden vollopen met stempelinkt, waardoor vuile afdrukken zouden ontstaan.

De stempels, vervaardigd door de fa. Numerofa, hebben dergelijke kruisen niet. Daardoor zijn zeer veel stempelafdrukken inderdaad 'vuil' geworden.

In het voorbeeld van MAURIK 1 is de eerste afdruk nog netjes, maar de tweede afdruk vertoont al inktvlekken.

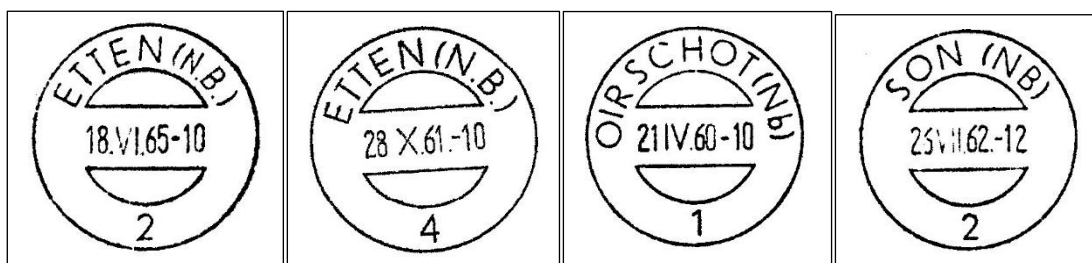
De afdrukken van OLDEBROEK 2, GELDROEP 3 en SITTARD 1 spreken voor zich.

Het zijn vooral de afdrukken van hamerstempels die sterk gevlekt zijn. Zoals bijvoorbeeld afdrukken van de hamerstempels EINDHOVEN 6 en EINDHOVEN 9.

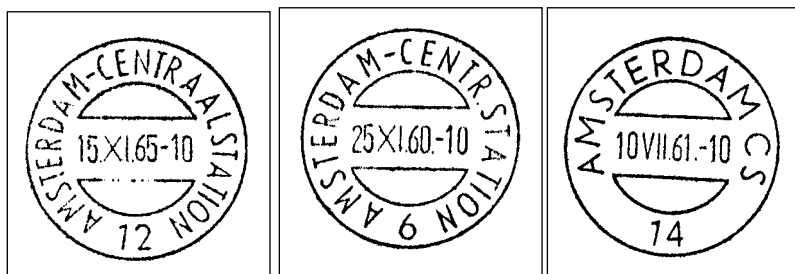
Toepassing van provincienamen

In de stempels komen soms verkortingen voor van de provincienamen, als de betreffende postinrichting in meer provincies voorkomt. Dat de verkortingen niet altijd op dezelfde wijze werden geschreven, met en zonder punten, of in hetzelfde lettertype of -grootte werden aangebracht, is in de volgende afbeeldingen te zien.

Vermelding CENTRAAL STATION in stempels Amsterdam

Ook de vermelding van de toevoeging CENTRAAL STATION in de stempels van Amsterdam komen drie verschillende schrijfwijzen voor:

Vermiste stempels

Af en toe raakte een stempel vermist. In veel gevallen is het stempel 'gewoon zoekgeraakt', maar er zullen zeker ook vermissingen zijn, waarbij sprake is van ontvreemding of diefstal, veelal met kwade bedoelingen. In een enkel geval werd een nieuw stempel besteld met hetzelfde volgnummer, omdat er geen aanwijzingen waren van ontvreemding. Om verzamelaars en handelaren alert te maken/ houden volgt hier een lijst van de vermiste exemplaren OPENBALK-stempels met de datum van vermissing.

AMSTERDAM 48	12.09.1973
AMSTERDAM 101	19.04.1972
AMSTDAM-CENTRAAL STATION 19	28.04.1959 (ook vals bekend!)
AMSTERDAM-KERKSTRAAT 9	04.11.1968
BODEGRAVEN 3 (met kruizen)	02.06.1971
BREDA 7	08.06.1977
DE LIER 1	16.11.1973
DE MEERN 3	15.12.1977
DONKERBROEK 1	31.07.1979
DORDRECHT 9	12.01.1973
EINDHOVEN 22	20.02.1979
EINDHOVEN 28	25.06.1975
EINDHOVEN 29	08.09.1977
EMMEN 3	16.02.1970
EMPEL 1	17.01.1974
'S-GRAVENHAGE 21	---.05.1979
'S-GRAVENHAGE-V.HOGENHOUCKL. 5	18.07.1977
GROENEKAN	30.08.1973
HENDELO (Ov.) 1	28.01.1964
KROMMENIE 2	03.04.1975
LEIDEN 5	17.12.1964
ROERMOND 7	25.09.1972
SOMMELSDIJK 1	13.01.1965
TIEL 4	30.08.1973
TILBURG 7	30.10.1973
UTRECHT-HERDERPLEIN 1	09.01.1974
UTRECHT-HERDERPLEIN 2	09.01.1974
WAALWIJK 5	29.08.1979
WINTERSWIJK 2	11.06.1965 (identiek stempel werd nabesteld)
ZEIST 3	31.05.1974

Gebruikte verkortingen

Alle in dit deel gebruikte coderingen voor de getoonde stempels beginnen met de letters OB, die - uiteraard - staan voor *open balk*. Hierachter staan nog twee letters, waarbij dit de voorkomende combinaties zijn:

- BK Bijpostkantoor
- GD Girodienst
- IN In -en Uitklaring
- PA Postagentschap
- PK Postkantoor
- PL Plattelandspostagentschap
- PP Pakketpostdienst
- PS Postagenten aan boord van schepen
- PT PTT-Diensten
- PW Postwisseldienst
- RP Rijkspostspaarbank
- ST Stationspostkantoor
- TF Telegraafdienst
- VP Veldpostkantoor
- VZ Sociale verzekeringsbank

Stempels met de benaming 'ONTVANGEN'

Voornamelijk ten behoeve van banken zijn stempels vervaardigd met de tekst ONTVANGEN en een volgnummer. Aangezien deze stempels in geen van de latere hoofdstukken vallen onder te brengen, tonen we ze hier. Vermeldenswaard is nog dat deze stempels - voor zover bekend - altijd werden afgedrukt op de binnenzijde van de opengesneden enveloppe.

Deel van een bladzijde uit het stempelboek van Numerofa (verkleind) waarop afdrukken zijn aangebracht van de openbalkstempels ONTVANGEN volgnummer 1 tot en met 12. Opvallend is, dat de afgedrukte stempels in het stempelboek zijn uitgevoerd zonder uurkarakters.

Voorbeeld (verkleind) van een brief aangetekend verzonden vanuit Frankrijk naar de Amsterdamsche Bank in Amsterdam gedateerd 22 juni 1961 met een afdruk van het stempel ONTVANGEN aangebracht op de binnenzijde. Met dank aan Leen Louwerse.

Overzicht openbalkstempels

Cursieve data betreffen vroegst of laatst bekende data, dus geen ingebruikname datum resp. inleverdatum. Einddata na 1979 zijn alle onbekend. Tot eind 1979 werd de bestelling, de toezending naar de postkantoren en de registratie van de stempels vanuit een centraal punt in Nederland uitgevoerd door de afdeling Postexploitatie PE. Maar in september en oktober 1979 werd dit gedecentraliseerd naar de 12 toenmalige postdistricten. Bij de opheffing daarvan is de administratie verloren gegaan. Dus over stempelgegevens van na eind 1979 is niets terug te vinden.

Nieuwe gebruiksdata

Heeft u accuratere gegevens dan hier vermeld of afbeeldingen die hier nog ontbreken, dan zouden wij die graag van u ontvangen, compleet met een scan (in minimaal 300 dpi).

Afbeeldingen

De afdrukken uit de stempelboeken van het voormalige Museum voor Communicatie zijn op 75% afgebeeld als daarnaast een afdruk uit het stempelboek van De Munt (100% afgebeeld) is opgenomen.

Copyright © 2025

De gegevens over de openbalkstempels in deze inventarisatie mogen uitsluitend voor privédoeleinden worden gebruikt. Duplicatie of heruitgave van de in deze inventarisatie aanwezige gegevens - geheel of gedeeltelijk - is verboden zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de samensteller (Cees Janssen). Het copyright is uitdrukkelijk ook van toepassing op het gehanteerde nummersysteem.